

ХРИСТО БОТЕВ - „НА ПРОЩАВАНЕ“ СВОБОДАТА КАТО ИЗБОР И ДЪЛГ

Свободата е състояние на духа и придобива конкретни измерения чрез повелите на историческото време. Свободата е необходимост за духовно богатия и извисен човек. Тя му дава възможност да се осъществи и в едно робско време. Свободата е пътят от робското примирение до освободеното от покорство съзнание. За достойния човек тя е приемане на дълга като съдба пред себе си и пред обществото.

Много са проблемите, които Ботев поставя в стихотворението си „На прощаване“, а един от тях е свободата.

Лирическият герой, далеч от майка си, разбира нейните чувства, породени от раз-дялата, и желае да я утеши. Бунтовникът ска да разкрие причините, които го карат да я напусне и да изложи живота си на опасност:

*Не плачи, майко, не тъжи,
че станах азе хайдутин,
хайдутин, майко, бунтовник,
та тебе клета оставих
за първо чедо да жалиш!*

Началното обръщение излъчва обич и привързаност. Душевният свят на бунтовника е разкрит чрез монолог, изразяващ съкровените му чувства и мисли. Началното обръщение съдържа и молба към майката да не страда за сина си, а да насочи мислите си към причините за общото страдание. Съчувствието към майката е изразено с експресивните глаголи „плача“, „тъжи“, „жалиш“.

Дългът на първородния син към бащиното огнище не променя неговото решение. Избрал е пътя на борбата. Тавтологията: „кълни“, „проклинай“, изразява ненавистното отношение на лирическият герой към „таз турска черна прокуда“. Изборът на бунтовника е синовен дълг пред родината. Той страда далеч от родната земя, но има сили да понесе мъката, защото вярва в свободното бъдеще на майката родина. Определенията: „немили, клети, недраги“, изразяват неговото мъченическо емигрантство. Бунтовникът знае, че майка му ще тъжи за него, но чувството му за дълг към родината е по-силно. Лирическият герой защитава пред майка си своя патриотичен избор:

*Но кажи какво да правя,
кат ме си, майко, родила
със сърце мъжко, юнашко,
та сърце, майко, не трае
да гледа турчин, че бесней
над бащино ми огнище.*

Инверсиите: „кат ме си“ и „сърце мъжко юнашко“, изразяват дълбокото съпричастие на лирическият герой към мъката на майката. Като причина за избора си той представя семейното огнище. Синекдохата „над бащино ми огнище“ поставя акцент върху чувството за дълг пред семейството, но и пред отечеството-земята на бащи и деди. Бунтовникът „не трае/ да гледа турчин, че бесней“ над цялото родно пространство. Картината на родното е част от вътрешния свят на героя, въплътил най-съкровеното и интимното в преживяванията на лирическият герой:

*там, дето аз съм пораснал
и първо мляко засукал;
там, дето либе хубаво
черни си очи вдигнеше
и с оназ тиха усмивка
в скръбно ги сърце впиеше;*

*там, дето баща и братя
черни чернеят за мене!...*

Мисълта за родината се свързва с дома, с първите години от живота на бунтовника. Поетичният образ с фолклорно звучене: „първо мляко засукал“, засилва представата за любовта на лирическият герой към мястото, където се е родил. Представянето на черния цвят: „Черни си очи вдигнеш“, е израз на мъката, която преживяват близките на бореца за свобода. Първата любов също е част от представата за родно пространство. Бунтовникът копнее отново да зърне черните очи на либето си, да почувства отново обичта ѝ. Той милее за родното място, но чувството му за дълг е по-силно от всичко.

Борецът за свобода е убеден в правотата на своето решение. Той е толкова вдъхновен от предстоящата битка с „врагът си безверни“, че в представите си вече участва в нея:

*Аз вече пушка нарамих
и на глас тичам народен
срещу врагът си безверни.*

Радостта е по-силна от мъката по родното място. Инверсията „и на глас тичам народен“ показва, че бунтовникът е готов да се бие за свободата на народа.

В следващите стихове лирическият герой пресъздава трагичния край на битката. Бунтовникът иска от майка си да устои на нападките на хората, да се покаже силна, да не плаче. Но по-силно е желанието му тя да загърби мъката по сина си и да научи братята му да продължат святото дело - борбата за свобода:

*Кажим им, майко, да помнят
да помнят мене да търсят:
бяло ми месо по скали,
по скали и по орляци,
черни ми кърви в земята,
в земята, майко, черната!*

Цветовите „бяло“ и „черно“ изразяват емоционалния контраст на преживяванията. Смъртта извисява духа на героя. Епитетите „черна“, „черната“ присъстват като символи на нещастieto, което носи всяка смърт. Трагичният образ на земята, напоена с кръвта на загиналия, съдържа внушение за славата, която носи смъртта заради идеала.

Безсмъртието е награда за избора. Мисълта за страданията на близките му хора обаче изпълва героя с болка:

*дълбоко ще ми въздъхнат
две сърца мили за мене -
нейното, майко, и твойто!
И две щат сълзи да капнат
на стари гърди и млади...*

Контрастът „стари“ - „млади“ пресъздава драматизма на ситуацията. Личната драма се противопоставя на народния възторг.

Безсмъртието е дар за онези, които са направили избора си на свободни хора, като са отхвърлили робското примирение. Физическата гибел е край на живота, но и начало на легендата за вечно живия герой.

Картината на победното завръщане разкрива романтичната мечта на героя за свобода на родната земя. Тя е празнична и тържествена, изпълнена с оптимизъм. Бунтовниците са обединени от любовта си към родината, готови са да дадат живота си за нейната свобода.

Поетичното настроение говори за духовното извисяване на младия човек. Анафоричното повторение „жив и здрав“ поставя акцент върху жизнелюбието на героя. В портретната характеристика правят впечатление словосъчетания като „иглянки пушки“, сравнението „саби-змии“. Те са близки до фолклора художествени детайли, поставящи акцент върху идеята за юначност, осъзнат дълг и

организираност в борбата.

Лирическият герой разкрива своето дълбоко вълнение от срещата си с майката и либето: „о, тогаз, майко юнашка! О, либе мило, хубаво!“

Епитетът „юнашка“ в първото обръщение насочва към причините за житейския избор на героя. Емоционалната връзка между майка и син добива борческа характеристика.

Следващите стихове са израз на възторга от победата:

*Берете цветя в градина
късайте бръшлян и здравец,
плетете венци и китки
да кичим глави и пушки!*

Повелителните глаголни форми, с които започват стиховете, придават динамичност на изказа. Бръшлянът е символ на неувяхваща слава. Прегръдката на майката е своеобразна прошка за бунтовника. Той е щастлив от майчината благословия. По човешки просто и задушевно бунтовникът си представя срещата с любимата. Драматизмът на ситуацията поетът предава чрез метафоричния образ на прегръдката „с кървава ръка през рамо“. Епитетът „кървава“ внушава представата за „кървавата“, страшна цена на свободата. Пътят е страшен, но не може да промени решението на бунтовника. Идеята за безсмъртието намира смислово-емоционален израз в цялото стихотворение, но художествените внушения на поетичните послания са особено въздействени във финалните стихове:

*Дружина тръгва, отива,
пътят е страшен, но славен:
аз може млад да загина...
Но... стига ми тая награда –
да каже нявга народът:
умря сиромас за правда,
за правда и за свобода...*

Многоточията, рамкиращи съюза „но“, говорят за моментна тъга, но това чувство остава недоизказано, а паузата е по-силна с недоизказаното от думите. Признателността на народа се открива и в особения смисъл на думата „сиромас“. Разкрита е идеята, че бунтовникът е страдалец пред отечеството.

Така стихотворението „На прощаване“ на Христо Ботев представя свободата като избор и дълг пред родината на достойния човек, духовно свободен и морално извисен.